

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО

*До 25- річчя факультету підготовки вчителів початкових класів
Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка*

**НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОРОБКИ
СТУДЕНТІВ-ДОСЛІДНИКІВ**

ЖИТОМИР-2001

УДК 378.937

Друкується за рішенням вченої ради Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка, протокол № 12 від 29 червня 2001 року.

РЕЦЕНЗЕНТИ: зав. кафедрою педагогіки ЖДПУ імені Івана Франка, доктор педагогічних наук, професор Дубасенюк О.А.

зав. кафедрою педагогіки та психології Житомирського ОІППО Заброцький М.М.

Науково-педагогічні доробки студентів-дослідників: Збірник студентських наукових робіт / За ред. Сидорчук Н.Г. – Житомир: Поліграфічний центр ЖДПУ, 2001. – 78 с.

ISBN 966-7603-47-4

У збірнику представлено результати педагогічного пошуку студентів II курсу факультету підготовки вчителів початкових класів як результат їх дослідницької діяльності у межах роботи проблемної групи, яка протягом 2000/2001 навчального року працювала над вивченням проблеми "Громадянське становлення вчителя початкової школи", а також студентські роботи, які виконувалися як індивідуальні завдання на семінарських та лабораторних заняттях курсу "Педагогіка" і відображають актуальні проблеми навчання та виховання підростаючого покоління, оновлення системи освіти.

УДК 378.937

Збірник наукових праць

За редакцією Сидорчук Нінель Герандівни

Науково-педагогічні доробки студентів-дослідників

Надруковано з авторських оригінал-макетів.

Підписано до друку 14.01.2002. Формат 60x90/16. Ум друк.арк. 5.25
Обл.вид.арк. 5.0. Друк різнографічний. Зам.9. Наклад 50.

Поліграфічний центр ЖДПУ, вул. Велика Бердичівська, 40

ISBN 966-7603-47-4

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Сидорчук Н.Г. Сучасні тенденції становлення та розвитку проблеми громадянського виховання особистості.....	6
Усатий В.Д. Культура мовлення вчителя початкових класів.....	9
Мартинюк Інна Проблема морального виховання як складова громадянського виховання молодших школярів.....	14
Герман Наталя Виховання громадянського обов'язку у дітей.....	15
Павленко Тетяна Громадянське становлення вчителів початкових класів.....	16
Солоха Наталія Деякі аспекти формування у студентів і молоді громадянських цінностей.....	18
Вєстрова Оксана До питання про засоби формування громадянських цінностей.....	19
Манько Тетяна Формування громадянськості у школярів.....	20
Демченко Світлана Виховання громадянськості у молодших школярів.....	22
Гольштейн Леся Народна педагогіка як складова громадянського виховання.....	24
Фант Тетяна Вивчення передового педагогічного досвіду.....	25
Юхимчук Наталя Вчитель: яким має бути той, хто виховує і навчає.....	27
Діденко Варвара Культура зовнішнього вигляду та внутрішнього стану вчителя, техніка в управлінні собою.....	30
Черняєва Вікторія Особливості вчительської професії.....	32
Крамарчук Світлана Окрилена творчістю.....	34
Литвинчук Ірина Вчитель від природи.....	35
Базильчук Олена Консультації для батьків.....	37
Головатюк Марія Про культуру мовлення майбутнього вчителя.....	39
Кондратюк Ольга До проблеми формування у майбутніх учителів навичок організатора і вихователя.....	40

Сологан Лідія	
Роль учителя у формуванні творчої особистості учня.....	42
Беспаленко Тетяна, Бикова Тетяна	
Освітня реформа на зламі століть.....	44
Супруненко Світлана	
Родина як фактор виховання особистості.....	45
Добровольська Юлія	
Радість навчання.....	48
Волкова Людмила	
3 питань про сімейне виховання.....	49
Ільченко Марина	
До питання про обдарованість.....	51
Козловець Анжела	
І.І. Опенко про українську культуру.....	53
Мухортюв Іван	
Проблеми патріотичного виховання школярів.....	56
Вербівський Дмитро	
Диференційоване навчання як фактор розвитку особистості в рамках єдиного освітнього простору «Школа –ВУЗ».....	58
Римарев Олег	
Аналіз методів навчання у сучасній загальноосвітній школі.....	63
Держач Валерій	
До питання про принципи навчання.....	67
Єремєєва Катерина	
Використання індивідуалізації навчання при вивченні іноземної мови.....	70
Сич Ірина, Назаренко Ірина	
Симфонія завтрашнього дня.....	72
Сидорчук Юлія	
Культурний простір Житомирщини очима молодих.....	74
Савенко Ольга	
Вивчення єврейської культури як засіб формування підростаючого покоління... 75	75

ональні традиції, обряди, берегти національну символіку, оберігати і захищати рідну землю, залежить майбутнє держави.

Список використаної літератури

1. Величко Самуїл Сказання про війну з поляками...// Давня Українська література: - К., 1989. - С.527.
2. Горленко В.Ф. Науки з історії української етнографії. – К., 1964. - С. 131.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. - С.105,249; С.373.
4. Опієнко І. Українська культура. - К., 1918. - С.239-240 .
5. Словник української мови. - К.: Наукова думка, 1974, т. 5. - С.97.
6. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. // Вибрані педагогічні твори: У2., Т.1. - С. 44.
7. Поученіє Володимира Мономаха.// Дніпрова хвиля. Упорядник В. Я. Неділько К.: Радянська школа, 1989. - С.75.

Диференційоване навчання як фактор розвитку особистості в рамках єдиного освітнього простору «Школа –ВУЗ»

Вербівський Дмитро

Спрямованість шкіл до учня викликала велику зацікавленість педагогічної громадськості ідеями особистісно орієнтованої освіти, яка нині визначає напрям інноваційної діяльності в системі освіти.

Головна ціль середньої загальноосвітньої школи – сприяти розумовому, моральному, емоційному та фізичному розвитку особистості, розкривати її здібності, формувати світогляд гуманні відносини на основі загальнолюдських цінностей, забезпечувати умови для розквіту індивідуальності дитини з урахуванням її вікових особливостей – це і є кредо особистісно орієнтованої освіти.

Всяка освіта за своєю сутністю передбачає створення умов для розвитку особистості. Особистість – це психічна, духовна сутність людини, яка виступає в різноманітних узагальнених системах якостей. Особистісно орієнтована освіта спрямована на учня, на його особистісні властивості та якості, на культуру, на творчість як спосіб самовизначення людини в культурі та житті. Принцип диференційованого навчального процесу найкраще сприяє реалізації особистісного розвитку учнів і підтверджує сутність і цілі загальної середньої освіти.

Диференціація у навчанні передбачає широке використання різноманітних форм, методів навчання та організацію навчальної діяльності на основі результатів психолого-педагогічної діагностики навчальних можливостей, схильностей та здібностей учнів.

Основна задача диференційованої організації навчальної діяльності – розкрити індивідуальність, допомогти їй розвиватись, проявлятись, здобути стійкість щодо соціальних впливів. Диференційоване навчання зводиться до виявлення та максимального розвитку задатків та здібностей кожного учня. Однак, суттєвою ознакою такого виду навчання є забезпечення загального рівня освіти в середній школі для всіх учнів. Застосування диференційованого

підходу до учнів на різних етапах навчального процесу в кінцевому результаті направлене на оволодіння учнями певним програмним мінімумом знань, вмінь та навичок, яке досягається за рахунок дотриманням державного освітнього стандарту.

Нормативними документами передбачається стандартизована та нестандартизована частина змісту навчального процесу. Стандартизована частина передбачає мінімум, нижню планку змісту, та є рефлексією на замовлення суспільства. Нестандартизована, варіативна частина змісту, виходить за рамки стандартів, передбачає широкий вибір предметів і освітніх галузей самим учнем та його батьками і таким чином, є рефлексією на замовлення самої особистості.

В основу диференціації навчання та виховання покладені відмінності в особливостях особистості учня, його здібностях, інтересах, схильностях, готовності до навчання. Вона повинна бути гнучкою та рухомою, дозволяти вчителю в процесі навчання підходити індивідуально до кожного учня та сприяти загальній активізації класу. Постійне здійснення на всіх етапах навчального процесу «єдності вимог» до всіх учнів без урахування їх індивідуально-психологічного розвитку гальмує їх нормальне навчання, стає причиною відсутності навчальних інтересів. Диференційована організація навчальної діяльності з одного боку враховує рівень розумового розвитку, психологічні особливості учнів, абстрактно-логічний тип мислення. З іншого – до уваги приймаються індивідуальні замовлення особистості, її можливості та інтереси в конкретній освітній області. При диференційованій організації навчальної діяльності ці дві сторони перетинаються. Її запровадження в особистісно орієнтовану освіту потребує:

- вивчення індивідуальних особливостей і навчальних можливостей учнів;
- визначення критеріїв поділу учнів на групи;
- вміння вдосконалювати здібності та навички учнів при індивідуальному керуванні;
- вміння аналізувати їх роботу, зазначаючи успіхи і труднощі;
- перспективне планування діяльності учнів (індивідуальне та групове) спрямоване на керування навчальним процесом;
- вміння замінити малоефективні прийоми диференціації керування навчанням більш раціональними.

У старшій школі (X-XI клас) перед учнями постає питання визначення свого місця в житті. Зміст освіти має бути орієнтований на ті тенденції розвитку учнів, які є домінуючими для кожного віку, іншими словами, бути корисним для кожної вікової групи сьогодні чи в найближчому майбутньому. Розробка цілей і змісту освіти, повинна враховувати специфічні проблеми людини, що розвивається. Розвиток особистісно орієнтованої парадигми означає звернення до об'єктивного досвіду пізнання кожного учня. Довільна наукова інформація перетворюється в знання, якщо вона приймає особистісний зміст. Носить ціннісний характер.

Кожен учень як носій власного (суб'єктивного) досвіду унікальний. Тому з самого початку навчання потрібно створити для кожного не ізольоване, а в більшій мірі різнопланове навколишнє середовище, що дає можливість проявити себе. Лише тоді, коли ця можливість буде професійно виявлена педа-

гом, можна рекомендувати найбільш сприятливі для розвитку учня диференційовані форми навчання.

Приймаючи це до уваги, необхідно чітко уявляти, що складає розвиток особистості в умовах диференційованого навчання, які рушійні сили визначають якісні зміни учнів в структурі їх особистості, коли ці зміни проходять найбільш інтенсивно та під впливом яких зовнішніх, соціальних, педагогічних та внутрішніх факторів. Розуміння цих питань дозволяє виявити як загальні, так і індивідуальні тенденції в формуванні особистості, зростання вікових внутрішніх протиріч і вибрати найбільш ефективні засоби допомоги учням.

Предметна диференціація – одна із форм диференційованого навчання. Предметно-дидактична модель особистісно орієнтованої педагогіки традиційно пов'язана з організацією наукових знань в системі процесу навчання з урахуванням їх предметного змісту, об'єктивних труднощів, новизни, рівня інтегрованості, з урахуванням раціональних прийомів їх засвоєння тощо. Це вільна предметна диференціація, що забезпечує індивідуальний підхід у навчанні.

Інша форма диференціації, яка нерозривно пов'язана з інтересами, схильностями, індивідуальністю, цінностями і життєдіяльністю самого учня є диференціація по проектуванню професії. Згідно теорії диференційованого навчання, організація навчальної діяльності учнів створює сприятливі умови для взаємодії і взаємозбагачення її різних, часом протилежних напрямів на якісно новий рівень підняття процесу інтеграції змісту освітнього процесу, в рамках якого можлива сама диференціація. Диференційована організація навчальної діяльності сприяє особистісному розвитку учнів в особистісно орієнтованому навчальному процесі в рамках єдиного навчального простору «Школа-ВУЗ».

Диференціація освіти в зарубіжних школах. Диференціація освіти в сучасній педагогіці розглядається як міри, що відповідають чи вступають у протиріччя принципу єдності освіти.

Диференціацію освіти розрізняють за рівнями, типами, формами.

Існує три рівні диференціації освіти:

1. Структура системи освіти (наявність різних шляхів отримання освіти).
2. Зміст освіти (об'єм і профіль освіти на різних етапах навчання).
3. Диференціація навчального процесу.

Тип диференціації обумовлений відмінностями, пов'язаними з профілем і рівнем освіти.

Розрізняють такі форми диференціації: дидактичну диференціацію; диференціацію профілю освіти; ту, що передбачає базову освіту, доповнену курсовою.

У зарубіжних країнах диференціація освіти пов'язана з нерівноцінними типами шкіл, що сформувались ще в минулому столітті та функціонують в наш час. Вона відображає розподіл суспільства на класи та передбачає наявність гімназій (для еліти), народних шкіл (для менш забезпечених) та реальних шкіл (для середнього класу).

В багатьох країнах (Великобританія, США, Німеччина, Італія, Бельгія та ін.) існує диференціація загальної освіти за рівнями, що передбачає розподіл на класи рівнів, групи рівнів і курси рівнів по окремих предметах.

Широко розповсюдженою в капіталістичних країнах є диференціація освіти за допомогою базового та курсового навчання, що виступає в різних формах.

Суть цієї форми диференціації полягає в тому, що вивчення обов'язкових предметів здійснюється всіма учнями одного класу, а курсове навчання – диференційоване.

В ряді зарубіжних країн (Японія, Норвегія, Швеція, Італія) для всіх учнів введена єдина спільна базова освіта, на основі якої профілюються курси різного виду та форм освіти. В принципі, ці курси і є диференціацією за рівнями.

Диференціація освіти в зарубіжних країнах сприяє, з одного боку, отриманню різного рівня освіти, проте, в той же час, сприяє отриманню різних профілів освіти та різних її рівнів.

Реалізація диференціації в країнах ближнього зарубіжжя виконує якісно іншу функцію. Вона сприяє розвитку здібностей учнів, закріпленню зв'язку школи з життям, вибору професії.

Запланованими мірами диференціації є перш за все диференціація в політехнічному або трудовому навчанні, введення обов'язкових на вибір факультативних курсів, а також спеціальних кружків та об'єднань за інтересами, спеціальних класів і шкіл.

До мір диференціації в країнах ближнього зарубіжжя відносять також систему роботи по профорієнтації.

Досвід цих країн показує, що старші класи середньої загальноосвітньої школи потребують особливої уваги до диференціації навчання. Вона здійснюється шляхом введення вибіркового навчання, вибірково-обов'язкових та факультативних предметів.

На сучасному етапі розвитку європейської освіти дослідники виділяють п'ять освітніх моделей масової західної школи. Такий розподіл був здійснений у відповідності з такими критеріями:

- принцип групування учнів у паралелях;
- зміст курсу навчання;
- організація курсу навчання;
- принципи і засоби об'єднання дітей у класи і групи, процедури перегрупування, ознаки, за якими учні і вчителі розподіляються у класи;
- тести і перевірки;
- хто є об'єктом і якими є функції оцінки процесу навчання в цілому;
- функції і суб'єкти управління учнями.

Перші три, найбільш поширені, орієнтовані передусім на те, щоб дати знання учням у відповідності з державними стандартами і з урахуванням рівня здібностей учнів. Основним принципом діяльності таких шкіл є те, що учень повинен пристосуватись до тих шляхів навчання, які може запропонувати йому школа.

Школа першої моделі характеризується передусім тим, що тут поділяють дітей на потоки у відповідності з рівнем їх здібностей. У вищому потоці предмети вивчаються на найбільш високому рівні складності, тут готують "еліту". Хто не встигає, того переводять до нижчих потоків.

У школах другої моделі принцип групування учнів не поточний, а предметно-урочний. Учням надається можливість вивчати кожний предмет на доступному для них рівні. Наприклад, один засвоює математику на вищому, англійську мову – на нижчому рівні, а інший навпаки. Всі учні однієї паралелі, постійно перегруповуються так, щоб на уроці у вчителя навчалися учні приблизно одного рівня здібностей, тобто створюються гомогенні групи.

Характерною особливістю шкіл третьої моделі є формування класів, що включають дітей з гетерогенними здібностями з різних верств суспільства. Освітні цілі, як і у перших двох моделях, полягають у тому, щоб дати знання у відповідності з держстандартами. Але високий рівень знань у школах такої моделі може бути досягнутим лише за умови високої кваліфікації вчителів, яка передбачає, зокрема, вміння у галузі внутрішньої диференціації навчання. Необхідно забезпечити постійне підвищення кваліфікації педагогів, підтримувати в школі атмосферу взаємодопомоги самих учителів. Творчий потенціал таких шкіл значно вищий, оскільки вони просто не можуть існувати без створення особливої культури співробітництва вчителів. Однак і в школах третьої моделі цей творчий потенціал обмежується рамками держстандарту.

Школи четвертої і п'ятої моделей зорієнтовані, передусім, на індивідуальний підхід і особистісний розвиток учнів. Стандарту, безумовно, дотримуються як основи, але головне полягає у тому, що питання виховання, управління, "супроводження" учнів відіграють не меншу, а іноді і більшу роль, ніж вузько дидактичні проблеми передачі знань з предметів у відповідності зі стандартами. Для цих шкіл притаманним є свій особливий "педагогічний клімат", своя власна стратегія. Основним принципом організації навчального процесу у таких школах є навчання кожного учня у відповідності з тими цілями, які він сам собі ставить, з його реальними проблемами, здібностями, можливостями. Отже, у школах цих моделей орієнтуються на особистісний розвиток дитини, прагнуть допомогти їй знайти своє місце у соціумі, навчити ставити перед собою соціально прийнятні цілі і знаходити відповідні засоби їх досягнення, діяти відповідально.

Особливості диференціації навчального процесу в школах України. Процес диференціації середньої освіти набуває розвитку і в сучасній Україні. Він має місце як на макро- та мезо-, так і на мікрорівні. Щодо макро- та мезорівня, мова йде про існування різних типів середніх навчальних закладів: загальноосвітня школа, спеціалізована школа, гімназія, колеґіум, ліцей.

Провідні параметри нових типів середніх навчальних закладів подані у таблиці 1.

Названі навчальні заклади мають академічний профіль. Вони призначені для обдарованої молоді і спрямовані на підготовку своїх учнів до вступу у вищий навчальний заклад. Відбір до таких шкіл є конкурсним, отже він здійснюється відповідно до рівня розвитку певних здібностей та навичок. Диференціація на мезорівні має місце в рамках закладів, які отримали назви "школа-ліцей", "школа-гімназія", "школа-комплекс", або в рамках звичайної загальноосвітньої школи, у якій створені спеціалізовані класи. Ще одним видом диференціації на мезорівні є створення в рамках однієї навчальної паралелі класів вирівнювання, у яких здійснюється групування учнів з слабким рівнем успішності та академічних здібностей. Диференціація на мікрорівні передбачає роботу вчителя на уроці з кількома групами дітей відповідно до рівня навчальних навичок, домашні завдання на різних рівнях складності тощо.

Таблиця 1.

Можливості диференціації навчання на макро- та мезо- рівнях в українській загальноосвітній школі

Навчальний заклад	Ступінь закладу	Рівень освіти	Спеціалізація
Середня загальноосвітня школа	I-III	Відповідно до державного стандарту	III ступінь, як правило, з профільним спрямуванням
Спеціалізована школа	I-III	Поглиблена підготовка	Один або кілька предметів
Гімназія	II-III	Поглиблена підготовка	Відповідно до профілю
Колегіум	III	Поглиблена підготовка	Філологічно-філософський та (або) культурно-естетичний
Ліцей	III	Поглиблена підготовка	Профільне навчання і допрофесійна освіта

Список використаної літератури

1. Буряк В.К. Диференціація навчання на уроці // Рад. школа. – 1991. - №2. – с. 58-61.
2. Братанич О. Реалізація диференційованого навчання в умовах комбінованого уроку // Рад. школа. – 2000. - №11. – с.49-52.
3. Збруєва А.А. Порівняльна педагогіка. – Суми, 1999.
4. Онищук В.А. Урок в современной школе: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1986.
5. Зарубежная педагогическая хроника. – Киев, 1989.

Аналіз методів навчання у сучасній загальноосвітній школі

Римарев Олег

Важливим освітнім завданням учителя є спрямування навчально-виховної діяльності на розумовий розвиток учнів. Такий підхід забезпечує формування їх творчих якостей, уміння знаходити найбільш ефективні шляхи для розв'язання практичних завдань, творчо застосовувати набуті знання у майбутній професійній діяльності. Серед основних критеріїв творчості у пізнавальній діяльності школяра можна виділити такі: самостійність, пошук і вибір можливих варіантів руху до мети, створення нового, невідомого для нього, наукові знання. Для формування визначених властивостей та якостей особистості необхідна раціональна організація навчального процесу, основу якого